

KÁZANIE A PASTORÁCIA

MANŽELSTVO, KTORÉ SA NEMALO NIKDY ROZVIESŤ

ThDr. Ing. Ján Henžel, PhD.

(In: Masarik, Albín, ed.: *Homiletická činnosť cirkvi a kvalita súčasného života. Zborník prednášok z vedeckej teologickej konferencie. Banská Bystrica: ZEC, 2009, ss. 121-127.*

ISBN: 978-80-8083-716-7)

Občas sa hovorí o zborovom kazateľovi, že hoci kázanie mu veľmi nejde, ale je výborným pastierom. Inokedy je hodnotenie opačné: „XY je vynikajúcim kazateľom, ale nemá pastoračné schopnosti.“ Chápeme, čo tým ľudia myslia. Niektorí sú schopnými komunikátormi na kazateľni, ale veľmi chabí v medziľudských vzťahoch. Sú to ľudia, ktorí presedia veľa času za svojim pracovným stolom, ale tak dobre vytrénovali svoju manželku alebo sekretárku, že je takmer nemožné s ním hovoriť bez predošlej dohody. A tá býva možná až niekedy o 2 týždne. Iní kazatelia majú prítiažlivú osobnosť, dobré sociálne schopnosti a každý ich má rád, len v zhromaždení nedokážu hovoriť jasne a presvedčivo.

Lenže, nakoľko by sme tieto dve aktivity mali rozdeľovať? Sú to zásadne rozdielne veci? Pozrime sa na podobnosti a odlišnosti medzi verejným kázaním a súkromnou pastoráciou. Pozrieme sa, čo ich odlišuje a ako by sme mohli znovu oživiť ich vzájomné „manželstvo.“

Je treba rozlišovať medzi kázaním a pastoráciou?

Bežné rozlišovanie medzi verejným kázaním Božieho slova a súkromnou pastoráciou (ktorá čoraz častejšie nadobúda terapeutické dôrazy a charakteristiky psychologického poradenstva) sa odzrkadľuje aj v Novej zmluve. Dôležitý príklad nájdeme v Skutkoch 20:20, kde Pavol pripomína efezanom, čo u nich robil: *Nezamlčal som vám nič užitočné, ale ohlasoval a učil som vás verejne i po domoch.* Podobné rozlíšenie nájdeme aj v Ježišovej službe. Aj on kázal verejne o kráľovstve všetkým, ktorí ho počúvali a učil svojich učeníkov súkromne (zr. Mk 4:34). Podobne učí Biblia aj inde, že ľudia majú rozličné dary (1K 12). Niektorých Boh obdaril, aby vynikali vo verejnom ohlasovaní evanjelia, zatiaľ čo iní sa skôr prikláňajú k osobnej službe jednotlivcom. Je teda zrejmé, že v istom zmysle je rozlišovanie medzi verejným kázaním a osobnou pastoráciou opodstatnené.

Tu si však musíme dať pozor. Biblia totiž nielen hovorí o rôznych typoch vyučovania, ale ich aj spája. V liste Efezanom vzkriesený Ježiš dáva cirkvi *apoštolov, prorokov, evanjelistov, pastierov a učiteľov* (Ef 4:11) a dáva ich z jediného dôvodu: *na budovanie Kristovho tela, až*

kým všetci nedospejeme k jednote viery (vv. 12-13). V 11. verši je mimoriadne úzke prepojenie medzi pastoráciou a učením. Dokonca také úzke, že grécky výraz by sme mohli preložiť aj ako „pastierov-učiteľov.“ Jasne to naznačuje, že „pastorácia“ by sa mala uskutočňovať popri ostatných službách slova, ktoré Pavol spomína. Pastorácia určite obsahuje prvky poradenstva a osobnej starostlivosti. Ale táto pastorácia je neoddeliteľná od vyučovania Božiemu slovu. Podľa Novej zmluvy sú ľudia pastorovaní, keď sú vyučovaní Božiemu slovu a keď sa učia počúvať hlas svojho arcipastiera, Ježiša (Jn 10:16, 27). Takto podľa Pavla dospievajú *k jednote viery a poznania Božieho Syna, v dokonalého človeka, ktorého mierou dospelosti je plnosť Krista* (Ef 4:13). Hoci v Novej zmluve existuje verejná a súkromná služba, ale nič nenasvedčuje tomu, že „kázanie“ môže byť len verejné, kým pastorácia je zásadne súkromná.¹

Kázanie a pastorácia spôsobujú to isté: stavajú človeka pred výzvou a povzbudenie Božieho slova. Takže cieľom kázania aj pastorácie – ba vlastne všetkých služieb slova v Novej zmluve – je kresťanova dospelosť. V Novej zmluve nájdeme štyri stupne, ktorými Boh privádza kresťanov k dospelosti:

1. Duchom, ktorý prebýva v nás, pôsobí
2. skrze slovo Písma,
3. prostredníctvom služby svojich služobníkov, ktorí vykladajú a vyučujú toto slovo a
4. každodennými okolnosťami života v ktorých počujeme a uplatňujeme jeho učenie.

Pozrime sa teraz bližšie na kázanie a pastoráciu vo svetle týchto štyroch prvkov.

Verejné kázanie

Uviest' komplexnú a presnú definíciu kázania je nad rámec tohto príspevku. Pre toto naše uvažovanie však považujeme „kázanie“ za verejné ohlasovanie pravdy evanjelia. Nezabúdajme však, že Nová zmluva „kázanie“ takto neobmedzuje. Grécky výraz (*kéryssein*), ktorý sa zvykne prekladať ako „kázať“, znamená „ohlasovať, či hovoriť nejakú správu verejne.“ To však nemusí vždy znamenať, že jeden človek oslovuje celý zástup (zr. Mk 5:20). Evanjeliá, kniha Skutkov a novozmluvné listy poskytujú veľa príkladov a opisov, ako vyzeralo verejné kázanie v živote a službe Ježiša a apoštolov.

Verejné kázanie v Novej zmluve je ohlasovanie Božej pravdy smelo a otvorene. Kazateľ vysvetľuje Božie slovo a kázanie jeho slova sa stáva účinným pôsobením Svätého Ducha (1Tes 1:5). Svätý Duch je tiež tým, kto dáva rečníkovi dar hovoriť Božie slovo (1K 12:7-11).

¹ Lk 15:4-7, Jn 10:14 aj naša všeobecná skúsenosť hovorí, že pastier môže poznať svoje ovce po mene a starať sa o ne jednotlivo, ale každý pastier pasie viacej oviec.

Takže verejné kázanie zahŕňa tri zo štyroch hore uvedených prostriedkov, ktorými Boh privádza svoj ľud k dospelosti.

Ale čo každodenné okolnosti života, v ktorých sa kázanie uskutočňuje? Bostonský anglikán Phillips Brooks opisoval v 19. st. kázanie ako „pravdu skrze osobnosť.“² S tým môžeme len súhlasiť, ale zároveň aj dodať, že verejný kontext tohto hlásania mu dodáva váhu. Ide o hlásanie Božej pravdy skupine ľudí, ktorí sa špeciálne zhromaždili, aby počúvali vyučovanie Božieho slova. Pripomenúť tento verejný kontext kázania je dôležité nielen preto, že už tento samotný fakt zvyrazňuje autoritu toho, čo kazateľ hovorí. Fyzicky stojí nad poslucháčmi, alebo je aspoň v centre zhromaždenia. Keď hovorí, zástup poslucháčov je ticho. Celá štruktúra zhromaždenia komunikuje dôležitosť udalosti. Postaviť sa a ohlasovať zástupu zvestí, si vyžaduje odvahu. Načúvajúcí poslucháči inšpirujú. Byť súčasťou zhromaždenia v zbere alebo na konferencii a oddať sa slovám rečníka, mocným spôsobom vyjadruje, čo znamená počúvať a poslúchať Božie slovo.

Dôležitosť udalosti verejného kázania nie je nikdy oddelená od obsahu toho, čo sa hovorí. Kazateľ je slovami 1 Petra 4:11 vyzývaný, *nech hovorí slovami, ktoré mu dal Boh*. Jeho tón hlasu a celé usporiadanie udalosti by mali prejavovať rešpekt voči tejto aktivite. Malo by hlboko a naliehavo komunikovať, že čo sa tu odohráva, je veľmi dôležité. Každé zhromaždenie, v ktorom znie Božie slovo, má väčšiu vnútornú autoritu, ako čítanie kresťanskej knihy, alebo počúvanie kázne z pásky. To preto, lebo kazateľov život je súčasťou toho, čo sa jeho poslucháčom komunikuje (zr. 1Tim 4:15-16). 1 Petrov 4:11 hovorí veľmi jasne, že kázanie nie je činnosť, ktorú by sme mohli brať ľahkovážne, lebo kazateľ má jedinečnú pozíciu povedať svojim poslucháčom: „Takto hovorí Hospodin.“ Na rozdiel od rozhovoru v malej skupinke alebo pri stretnutiach s jednotlivcami, v tomto kontexte vyučuje kazateľ slová Písma s prorockou autoritou.

Súkromná pastorácia

Potom, ako sme uvažovali nad Božím pôsobením prostredníctvom verejného kázania, zrovnajme to so službou Božieho slova v osobnom kontexte. Znovu musíme zdôrazniť, že „pastorácia“ v biblickom zmysle má oveľa širší záber ako osobná služba jedného k jednému, alebo v malej skupinke. Pre túto našu úvahu však považujme „pastoráciu“ za udalosť, keď sa Božie slovo uplatňuje na niekoľkých, nie na mnohých.

Často sa nám takáto služba jednotlivcom spája s terapeutickým modelom, kde jednotlivec dostáva rady a špecifickú pomoc, či povzbudenie v nejakom probléme. Je určite pravda, že

² P. Brooks, „The two elements in preaching.“ In: H. R. Alleson, *Lectures on Preaching*. London, 1977, s. 5.

kresťania majú veľa príležitostí poskytnúť špecifické povzbudenie iným kresťanom, ktorí sa cítia zaťažení svojimi zápasmi (so svetom, telom, či s diablom). Avšak úlohou **kresťanského** pastora nie je riešiť tieto problémy na základe sekulárnych psychologických modelov, pri ktorých veľmi často spočíva sila k zmene v autorite poradcu. Úlohou kresťanského pastora je priniesť Božie slovo do kontaktu so životom jednotlivca a ukázať jeho implikácie.

Jednotlivec môže mať konkrétne zábrany porozumieť evanjelium a jeho implikácie.³ Prává kresťanská pastorácia však prinesie učenie Písma na takéto zábrany. Okrem toho pastor, ktorý pracuje s jednotlivcom, môže priniesť Božie slovo takým spôsobom, že človek, s ktorým hovorí, dostane náhly a mocný vhl'ad do Božej milosti, ktorý mu umožní urobiť významný krok vpred vo svojom porozumení Boha.

Všimnime si, že cieľ takejto osobnej služby je rovnaký, ako cieľ verejného kázania: Kresťanský pastor sa usiluje viesť ľudí k vyššej úrovni kresťanskej dospelosti. Na dosiahnutie tohto cieľa používa Božie slovo v moci Ducha a dôveruje, že Boh bude pôsobiť prostredníctvom neho a prostredníctvom životných okolností, aby dochádzalo k rastu človeka, ktorému slúži.

Keď sa vrátíme k uvedeným štyrom prostriedkom, ktorými nás Boh privádza k dospelosti, tak vidíme, že súkromná pastorácia sa spolieha na Božieho Ducha, ktorý prebýva v človeku a ktorý svojím slovom pôsobí prostredníctvom obdarovaných jednotlivcov rovnako ako verejné kázanie. Samozrejme, v súkromnej pastorácii štvrtý prostriedok (každodenné životné okolnosti, v ktorých počujeme a uplatňujeme slovo) sa bude odlišovať od verejného kázania. Cieľ súkromnej pastorácie však bude stále rovnaký: kresťanská dospelosť.

Obnova „sobáša“ verejného kázania a súkromnej pastorácie

Zhrňme teraz naše pozorovanie. V jadre oboch – kázania a pastorácie – je presvedčenie, že Božie slovo sa nevráti späť naprázdno. U Izaiáša 55:10-11 hovorí Boh:

*Lebo ako padá dážď a sneh z neba a nevráti sa ta,
ale zavlaží zem, zúrodní ju a dá jej vyklíčiť,
vydá semeno na siatie a chlieb na jedenie,
tak sa stane s mojím slovom, ktoré mi vyjde z úst.
Nevráti sa ku mne naprázdno,
pretože urobí to, čo som si želal,
a dosiahne to, kvôli čomu som ho poslal.*

Boží Duch dáva kresťanom svoje mocné slovo. Nesieme toto slovo do sveta, v ktorom sa ľudia odvrátili od Boha. Súčasťou našej úlohy pri verejnom kázaní je obrátiť ich uši k Bohu.

³ Napr. mohol mať násilníckeho otca, ktorý mu/jej spôsobil veľmi hlboko zakorenené problémy, pre ktoré nedokáže porozumieť Bohu ako Otcovi.

Keď kážeme, aplikujeme na svojich poslucháčov „pastoračný balzam“ evanjelia. Okrem toho, keď sa káže Božie slovo, rezonuje s našou skúsenosťou a formuje sa náš spôsob nazerania na svet a na ľudí. Preto jedným z mostov na preklopenie rozdelenia medzi kázaním a pastoráciou, je uvedomiť si, že účinok oboch aktivít závisí od Božieho slova.

Ak je to tak, potom prečo sme často v pokušení myslieť si, že verejné kázanie Božieho slova nie je pastoračné (tj. aplikáciou Božieho slova na jednotlivca)? Sčasti je to spôsobené rastúcim individualizmom v našej spoločnosti: Ťažko chápeme, ako môže kázanie Písma veľkej skupine byť **zároveň** hlbokou aplikáciou pre každého poslucháča. Dobré kázanie je však pastoračné, lebo Božie slovo je pastoračné: Boh ho aplikuje na jednotlivcov svojím Duchom. Ľahko podceňujeme pôsobenie Ducha a myslíme si, že on môže pôsobiť len v jednotlivom srdci, ale nie vo veľkých skupinách. Lenže nemali by kazatelia očakávať, že Svätý Duch bude pôsobiť prostredníctvom ich kázania? Domnievam sa, že práve k takému očakávaniu vedie kazateľov Petrova výzva hovoriť *slovami, ktoré mu dal Boh* (1Pt 4:11). Tak prečo sa namiesto toho uchýľujeme k názorom hnutia rastu zborov, či k našej vlastnej intuícii v tom, čo je treba robiť, aby sa menili ľudské životy? Pri tejto mylnej perspektíve sa efektívna služba sústreďuje na vytváranie pocitu spoločenstva a príjemných osobných vzťahov. Výsledkom môže byť strata dôvery v kázanie Písma, ktoré koná Božie dielo. Navyše začneme vidieť úlohu pastorácie nie vo vyučovaní, ale vo vytváraní a upevňovaní príjemných, láskavých spoločenských vzťahov.

Náš učiteľ na teológii nám pripomínal: „Je fajn, ak je kázeň podnecujúca. Ale bola výzva umocnená **lepším poznaním Boha?**“ To dobre vyjadruje, čo znamená kázať ako kresťan, ktorý verí v moc Písma a čo znamená naozajstná pastorácia. Naše podnecovanie iných – či už verejné alebo súkromné – musí vyvierať z hlbokého poznania Boha, a nie zo šikovnej manipulácie s psychologickými a sociologickými poznatkami.

Ľudia, ktorí prichádzajú do nášho zhromaždenia, si často myslia, že to, čo najviac potrebujú počuť, je praktická aplikácia toho, čo sa tu vyučuje. Pýtajú sa: „Čo máme teraz robiť, aby som uviedol toto učenie do praxe?“ Ale takto sa väčšina kázne stratí, lebo snahou zhromaždenia (a niekedy aj kazateľa) je čo najrýchlejšie sa dostať k „dôležitej“ časti – k aplikácii. Lenže ak naozaj veríme, že moc k zmene pochádza z Božieho Ducha, ktorý pôsobí svojím mocným slovom, potom sa budeme usilovať pripravovať, modliť, kázať a pastorať tak, aby „doktrínálne“ časti našich kázaní boli rovnako pútavé a podstatné, ako „praktická“ aplikácia, ktorá nasleduje.

Skutočné problémy, s ktorými sa ľudia vo svojom živote stretávajú a v ktorých zlyhávajú, nie sú tie, čo sú očividne zrejmé, ale tie, na ktoré sa Biblia sústreďuje: kde prísť k odpusteniu

hriechov, ako byť spasený a kto je skutočným Pánom? Keď sa káže Božie slovo, hovorí sa o takýchto základných otázkach a výsledkom sú zmenené životy. Takže pravé kázanie a pastoračia patria spolu, lebo obe čerpajú silu z Boha, ktorý pôsobí prostredníctvom svojho slova.

Kazateľ s pastierskym srdcom – Richard Baxter

Jedným z vynikajúcich kazateľov v dejinách cirkvi bol Richard Baxter (1615-1691). Ak nechceme zabudnúť, čo naozaj znamená byť pastorm Božieho stáda, tak by sme si mali jeho knihu, *The Reformed Pastor*⁴, prečítať každých 5 rokov. Baxter bol kazateľom v anglickom meste Kidderminster v rokoch 1641-1642, a potom farárom celej farnosti od roku 1647 do 1661. Bol modelom farského kazateľa. Kidderminster mal v tom čase asi 2000 dospelých (800 domácností), z ktorých väčšina boli pri jeho príchode podľa jeho slov „primitívni, hrubí a hýriví ľudia,“ ale väčšina z nich sa obrátila počas Baxterovej služby. Jeho služba mala taký účinok na celé mesto, že mestská rada o 200 rokov neskôr postavila na námestí jeho sochu, ktorá tam stojí dodnes.

Baxter bol mocným kazateľom a učiteľom Písma s milujúcim srdcom, ktoré túžilo získať ľudí pre Krista. Kázal jasne, mocne, priamo a zrozumiteľne. Jeho pastoračná starostlivosť a vyučovanie boli neprekonateľné a zostávajú dobrým modelom až dodnes. Vo svojej pastoračii bol neúnavný. Každý týždeň vo svojom hektickom živote venoval 2 dni návštevám rodín. V každej strávil hodinu katechézou rodičov aj detí. On toto vyučovanie nazýval „konferenciou.“ Píše:

Dúfam, že nikto nie je taký hlúpy, aby si myslel, že táto konferencia nie je kázaním. Azda počty, ku ktorým hovoríme, robia kázanie kázaním? Či rozhovor ním nie je? Určite môže človek kázať jednému, ako aj tisícom... Ak to skúmate, zistíte, že väčšina kázni zaznamenaných v Novej zmluve boli konferencie, často rozhovory, a to s jedným či dvomi, podľa príležitosti. Takže sám Kristus najčastejšie kázal.

S pomocou dvoch asistentov takýmto spôsobom navštívil raz za rok každého farníka. Kázanie mal vo veľkej vážnosti, ale znepokojovalo ho, že mnohí jeho kolegovia trávajú príliš veľa času v pracovni a majú málo pastoračných kontaktov s ľuďmi. Považoval to za zlé nielen pre ľudí vo farskej starostlivosti, ale aj pre samotných kazateľov. Ak nebudú poznať svojich ľudí, ako budú kazatelia rozumieť ich otázkam? Čím sa budú riadiť pri výbere konkrétnej knihy Biblie, ktorú budú kázať, ak nepoznajú aktuálnu situáciu ich duchovného života?

Považujem za naliehavé, aby kazatelia uplatňovali Baxterove rady vo svojom modernom kontexte, ktorý je v niektorých ohľadoch zložitejší, ako bol Baxterov. Pri dnešnej

⁴ R. Baxter, *The Reformed Pastor*. Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1999.

zamestnanosti nie sú návštevy počas dňa možné. Pri večerných návštevách nachádzame ľudí unavených po dlhom dni a cestovaní, zamestnaných prípravou jedla, či pomocou deťom s domácimi úlohami. A kulisou aj kresťanských domácností býva stále zapnutý televízor. V takomto kontexte je vážny duchovný rozhovor naozaj veľmi ťažký. S úpravami a trochou tvorivosti sa však Baxterov model dá efektívne využiť aj dnes.⁵⁶

Znepokojuje ma, že kazatelia majú málo pastoračných kontaktov s bežnými ľuďmi, okrem akútnych situácií. To nie je dobré ani pre ich kázanie. Ako Baxter, aj ja som rozhodne presvedčený o prioritě kázania, ale to nás nesmie odsunúť od kontaktov s ľuďmi. Je to otázka rovnováhy. Baxter povzbudzoval kazateľov, aby uplatňovali jeho model. Naše námietky predpokladal s typickou prostorekosťou:

- (1) V nás samých je veľa nevšímavosti a lenivosti, takže nie je ľahké primäť sa k vernosti v takej ťažkej práci...
- (2) Vo svojej podstate máme náklonnosť páčiť sa ľuďom, pre ktorú necháme ľudí radšej zahynúť, akoby sme mali stratiť ich lásku, a radšej ich necháme ísť ticho do pekla, akoby sme vyvolali ich hnev voči nám zato, že usilujeme o ich spásu...
- (3) Mnohí z nás majú aj hlúpu hanblivosť, pre ktorú sa radšej stiahneme, akoby sme s nimi začali otvorene ohovoriť... Hanbíme sa hovoriť za Krista, alebo protirečiť diablu, hoci zároveň sa menej hanbíme konať hanebné činy.⁷

Spolu s Baxterom si myslím, že veľa pastoračnej starostlivosti sa deje prostredníctvom dobrého kázania. Kde sa Biblia verne vyučuje a aplikuje, tam mizne mnoho pastoračných problémov. Naše kázanie však nebude mať na ľudí moc, ak ich dobre nepoznáme a nechápeme, čím žijú. Verejné vyučovanie Božieho slova musí byť upevňované vyučovaním v malých skupinách, kde sa môžeme venovať individuálnym otázkam.

Dovoľte mi aj skončiť citátom Baxtera:

Viem, že verejné kázanie evanjelia je tým najskvelejším prostriedkom služby, lebo hovoríme mnohým naraz. Okrem toho je obyčajne oveľa efektívnejšie kázať biblickú zvesť súkromne konkrétnemu hriešnikovi. Na verejnosti nemôžeme používať domáce výrazy a naše preslovy sú také dlhé [Pozn. prekladateľa: Baxterove kázne trvali hodinu.], že si ich poslucháči nedokážu uchovať a zapamätať. V súkromí však môžeme postupovať ich tempom a udržiavať ich pozornosť argumentmi, odpoveďami a námietkami hneď, keď vzniknú. Preto tvrdím, že verejné kázanie bez pastoračnej služby nestačí... Ak ste spolupracovníkmi Krista, tak nebudete zanedbávať duše, za ktoré on zomrel... Takéto osobné vyučovanie urobí naše verejné kázanie ľahšie zrozumiteľným a prijímaným. Keď oboznámite ľudí s princípmi, lepšie porozumejú všetkému, čo im hovoríte. Takže ak ste boli plodní v súkromnej službe, získate aj vo verejnom zhromaždení.⁸

⁵ Baxter, *The Reformed Pastor*, s. 228.

⁶ Úspešne sa o to pokúsil Wallace Benn a svoje skúsenosti popísal v malej brožúrke: W. Benn, *The Baxter Model; Guidelines for pastoring today*. Buxton: Orthos, 2007. 17 s.

⁷ Baxter, *The Reformed Pastor*, s. 192-3.

⁸ R. Baxter, *Watch Your Walk: Ministering from a Heart of Integrity*. East Sussex: Victor, 2004. s. 150.

Aj takýmto bol teda Richard Baxter z Kidderminsteru. Bol to kazateľ, ktorý sa usiloval robiť Božiu pravdu jednoduchou, ktorý hovoril z vrúcneho srdca, keď naliehal na ľudí, aby sa oddali Kristovi. Bol to pastier, ktorý poznal svoje ovce po mene, ktorý s nimi hovoril osobne o veľkých veciach ich duše. Nie je len historickou zaujímavosťou, či obdivuhodnou skamenelinou. Nech je pre nás podnetom, pokarhaním aj povzbudením.